

Het huwelijkspastoraat blijft achter (1984)

Vrouwen moeten worden bevrijd, mannen hebben groei nodig

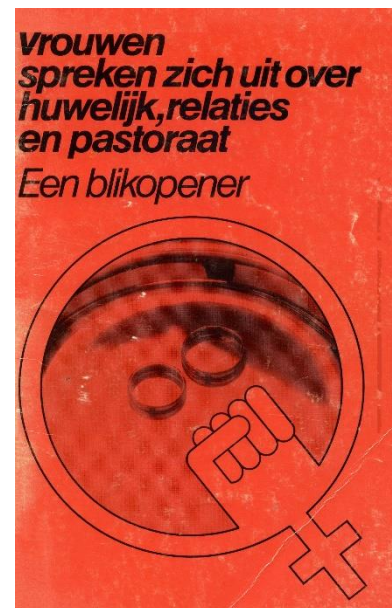
Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 10 november 1984

Inleiding

‘Huwelijkspastoraat kan alleen adequaat functioneren als het de bevrijdingsprocessen van vrouwen serieus neemt en deze niet als destructief afdoet. Natuurlijk worden bestaande huwelijken hierdoor bedreigd, maar het gaat er dan niet om de vrouw tot andere gedachten te brengen, maar eerder om de man tot nieuwe beweeglijkheid aan te zetten en tot nieuwe groei. Het groeiend aantal echtscheidingen is een symptoom, een signaal van een dieper liggend kwaad; het is de onbetaalde rekening die nu onze westerse samenleving wordt aangeboden’.

Deze regels schrijft prof. dr. Cath. J.M. Halkes te Nijmegen in het Pastoraat Handboek, uitgegeven in november 1982. Zij geeft de pastores tot wie zij zich richt het dringend advies het boek ‘Blikopener’ te lezen, waarin vrouwen zelf uitspraken doen over huwelijk, relaties en pastoraat. Kennelijk wordt haar advies niet zo ijverig opgevolgd, want hoewel dit boekje in maart 1982 verscheen in opdracht van de Nederlandse Raad van kerken en vooral was bedoeld als informatiemateriaal voor pastores en ambtsdragers over de werkelijke situatie in relaties, die nog maar kort of al zeer lang geleden kerkelijke zegen meekregen, is er nog weinig te merken van een verandering in het officiële pastoraat. Dit laatste is geen voorbarige conclusie. Integendeel, het is de ervaring van zeker veertig vrouwen bijeen op een werkdag in Arnhem in maart van dit jaar. Zij hadden zich aangemeld voor een bijeenkomst over de problematiek rond vrouwen en relaties, die met name was bedoeld voor vrouwen werkzaam binnen de kerk of op de grens van kerk en samenleving. Zij toonden zich bijzonder ontevreden en verontrust over het ‘uitblijven van een antwoord van de kerken op de veranderende positie van de zich emanciperende vrouw’.

Kleine mensen

Over het officiële pastoraat had men niet veel goeds te melden. Enkele hartenkreten uit het verslag van bedoelde werkdag:

- velen zien de kerk zélf als knelpunt, die de problemen op het gebied van seksualiteit en relaties niet onderkent. Nog altijd is haar uitgangspunt hoe het behóórt te gaan in een huwelijk en worden de verschillen in positie en beleving van mannen en vrouwen genegeerd.

- een eeuwenlang laten prevaleren van het gezag boven de alledaagse werkelijkheid heeft een christelijke opvoeding opgeleverd, die mensen kleinhoudt in plaats van fier en sterk.
- diezelfde opvoeding heeft nagelaten jonge mensen te leren om te gaan met emoties en seksualiteit.
- zelfs de meer moderne huwelijksvoorbereiding waarderen vrouwen negatief, want zelfs dan dekt de kerkelijke seksuele moraal toe wat werkelijk leeft en nergens wordt een plaats geschapen om te praten over relatievormen, rolpatronen en spanningen, die daaruit voortkomen.

Maaïke Sikkels en Annelies Faber, werkzaam bij de PSVG (protestantse stichting van voorlichting en vorming omtrent relaties en seksualiteit), waren na het verschijnen van 'Blikopener' enthousiast over de inhoud en de aanpak, maar constateerden medio 1983 al tot haar grote spijt, dat er veel te weinig met dit materiaal gebeurt. Hoewel het in eerste instantie geschreven is als handreiking voor pastores en ambtsdragers binnen de kerken, besloten beide vrouwen nu een andere weg te bewandelen. Uit de verkoopcijfers was gebleken, dat het boekje als leesvoer privé door vrouwen wel veelvuldig wordt gebruikt. In samenwerking met de KBSR (het katholieke bureau voor voorlichting en begeleiding bij seksualiteit en relatievorming), de sectie 'de vrouw in kerk en samenleving' van de Raad van kerken en de schrijfsters van 'Blikopener' kozen zij voor directe benadering van vrouwen, die op relatie- en seksuele problemen stuiten in hun eigen kerkelijk/maatschappelijk werk. Dit als start van een uitgebreider project, waarvan de vorm nog niet is bepaald, maar dat moet worden opgebouwd aan de hand van de resultaten van de uitkomsten van wat is ondernomen.

Veel vraag was er bijvoorbeeld op de werkdag in maart naar bijscholing van mannelijke en vrouwelijke ambtsdragers op het punt van de problematiek van en rondom vrouwen en relaties. Niet het minst met het oog op de opkomst van andere relatievormen en leefwijzen naast het huwelijk. Als eerste stap hebben de initiatiefneemsters deze maand drie studie-/leerdagen voor vrouwen georganiseerd. Hiervoor blijkt zo'n overvloedige belangstelling te bestaan, dat nu al vaststaat, dat de serie in januari 1985 moet worden herhaald.

In de aankondiging schrijft de voorbereidingsgroep: 'Kerkelijke feministische vrouwen zijn in het geweer gekomen tegen het onbegrip en ongelooft dat zij vaak ontmoeten als zij stuiten op de grenzen van hun huwelijk en relatie. Daarom wordt er gewerkt aan een feministisch (theologische) invalshoek om eigen vormen van onderling pastoraat te ontwikkelen.'

Aspecten die zullen worden besproken: onvrede in heteroseksuele tweerelaties (huwelijken), waarin de man maatschappelijk en rechtspositioneel overwicht heeft op vrouw en kinderen; hoe maatschappelijke machtsverhoudingen uitwerken op relationele/seksuele verhoudingen; een analyse van 'macht' en 'belang' tussen man en vrouw/kind.

Dezer dagen is ook een schrijven verzonden aan de Raad voor de zaken van kerk en gezin en de Raad voor de herderlijke zorg van de hervormde kerk, deputaten pastoraat van de gereformeerde kerken en de Katholieke raad voor kerk en samenleving, met als bijlage het verslag van de werkdag in maart dit jaar. In de brief stelt de voorbereidingsgroep het belangrijk te vinden, dat het gesprek over de positie van vrouwen op alle niveaus in de kerken een nieuwe, krachtige impuls krijgt. 'Uit signalen die deze vrouwen geven spreekt niet alleen duidelijk wat er mis is met de antwoorden van de kerk, maar ook in welke richting oplossingen kunnen worden gezocht. Ervaringen en denken van vrouwen zouden moeten worden verwerkt in zowel het (kerkelijk) denken over relaties en seksualiteit als in de manier waarop in het pastoraat met relatieproblemen wordt omgegaan.'

Om te voorkomen, dat de raden en commissies de zaak van het vrouwenpastoraat op de lange baan voor zich uit zullen schuiven, is er in de brief om een gesprek gevraagd, waarin van gedachten kan worden gewisseld over de mogelijkheden die de kerken zelf zien om de gedane suggesties in hun werkzaamheden in te passen.

Maaïke Sikkel vindt: 'Wij willen hiermee niet vrijblijvend bezig zijn. Er moet iets concreets gebeuren. Er wordt al te gemakkelijk gezegd, dat vrouwen te snel geneigd zijn alleen hun negatieve ervaringen met pastoraat weer te geven en daarmee dreigt de zaak dan onder tafel te verdwijnen. Een veelgehoorde reactie, ook vanuit kerkelijke beleidskringen is, dat we teveel energie stoppen in problemen van mensen, die in feite aan de rand van de kerk zitten en dat zou dan ten koste gaan van aandacht, die je zou moeten besteden aan die groepen van de kerk, die zich houden aan het gebruikelijke model van huwelijk en gezin'.

‘Geweldige inzichten’

De voorbereidingsgroep staat nogal sceptisch tegenover dit soort uitspraken. Uit eigen ervaring weet men maar al te goed, dat juist mensen die in ‘Blikopener’ aan het woord zijn, door het kerkelijk pastoraat van meelevende leden tot rand- of buitenkerkelijken worden gemaakt.

Dit sluit aan op de opmerking van Philip Potter, voormalig secretaris-generaal van de Wereldraad van kerken, op de conferentie van de ‘gemeenschap van vrouwen en mannen in de kerk’, die in 1981 in Sheffield werd gehouden en die in het voorwoord van ‘Blikopener’ is aangehaald: ‘... ik ben getroffen door de ongelooflijke pijn en worsteling, maar ook de grote liefde, geduld en de volharding van vrouwen. Wat zijn er een geweldige inzichten van wijsheid van vrouwen jarenlang ongebruikt blijven liggen’.

Ook voor de Raad van kerken, die het verschijnen van het boekje mogelijk maakte en het aan pastores en kerkelijke ambtsdragers heeft aanbevolen, zien de initiatiefneemsters een taak. Dit orgaan zou via zijn lidkerken in kaart kunnen brengen wat vrouwen intussen zelf al hebben georganiseerd rond pastoraat en relaties. Dat dit een niet te verwaarlozen hoeveelheid activiteiten is blijkt uit de gesprekken tijdens de werkdag. Daarnaast worden er suggesties gedaan voor het opstellen van een lijst met namen voor pastoraat aan bijvoorbeeld incestslachtoffers, een lijst waarop vrouwenboekhandels, films en audiovisueel materiaal wordt samengebracht en het opzetten van een netwerk voor allerlei ‘eerste hulp’, waaraan, getuige de hulpaanvragen die de contactpersonen van ‘Blikopener’ regelmatig krijgen, zeker behoefte is. Behalve de PSVG heeft ook de stuurgroep Emancipatie van het ministerie van WVC een deel van de aanloopkosten voor haar rekening genomen.

Dankbare reacties

Hoe er nieuwe openingen en vooruitzichten kunnen ontstaan als gemeenten zorgvuldig met deze problematiek rondom relaties en seksualiteit aan de gang gaan, bewijst wat er in de gereformeerde kerk te Baarn is gebeurd. In april dit jaar is er in de veertigdagentijd een kerkdienst aan het onderwerp 'chtscheiding' besteed. De plaatselijke brugdienstcommissie, die door middel van kerkdiensten een brug probeert te slaan tussen de gemeente en groepen in de eigen kerk en de samenleving, heeft samen met ds. J.W. Huisman en gescheiden vrouwen en mannen in de gemeente, deze kerkdienst voorbereid en gehouden. Het resultaat is onder andere, dat er tijdens het lopende winterseizoen twee cursussen worden besteed aan de positie van vrouwen, mannen en relaties aan de hand van 'Blikopener'.

De meest dankbare reacties echter kwamen na afloop van de kerkdienst uit de hoek van ouders, die zelf gescheiden kinderen hebben en meestal niet weten hoe zij met dit moeilijke gegeven moeten leven. Schaamte en vaak ook schuldgevoelens over eigen falen overschaduwden dan het contact met anderen. Het is hun door deze manier van benaderen van wat ook hun probleem is, duidelijk geworden dat er heel wat meer in het spel is dan ontrouw en 'overspel'.

Het zijn met name deze reacties op het experiment in de Baarnse kerk, die het vooroordeel ontzenuwen, dat er met 'Blikopener' niet te werken zou zijn, omdat de ervaringen van vrouwe, die erin worden geciteerd, te direct en te dicht op de huid van mensen zouden komen.

Het verslag van de werkdag in maart is te bestellen bij de PSVG Den Haag door overmaking van f 4,30 op gironummer 659712. Voor opgave voor en informatie over de studie/leerdagen in januari a.s. kan men terecht bij de PSVG, tel. 070-512521.